

explorador

El Sudan, la guerra més gran del món de la qual no n'has sentit a parlar mai

vista prèvia >

La guerra del Sudan no obre telenotícies, però és un dels desastres humanitaris més greus del món. Més de catorze milions de desplaçats, situació extrema de fam i un conflicte que té profundes connexions amb els interessos regionals de potències com Xina, Rússia o Iran. Un conflicte amb arrels profundes al passat colonial i a diferències d'ètnies internes que fan difícil trobar una solució duradora a un conflicte que pot esdevenir crònic.

Will Carter

Exdirector de país del Norwegian Refugee Council pel Sudan

@WillCarter_NRC

La Guerra Civil del Sudan, que va començar l'abril del 2023, és la crisi humanitària més gran i de més ràpid creixement del món. Ha fet desplaçar més de catorze milions de persones i ha col·lapsat els fonaments de l'Estat, de l'economia i de la societat. El que va començar com una lluita de poder entre dues faccions militars —les Forces Armades Sudaneses (SAF)— que van deposar el primer ministre civil el 2021 i un grup paramilitar —les Forces de Suport Ràpid (RSF)—, ha escalat fins a convertir-se en un conflicte regional entrelaçat amb òptiques geopolítiques i ideològiques globals i amb altres conflictes importants arreu del continent i del món. La crisi del Sudan no és ni local ni aïllada: està estructuralment arrelada en llegats imperials, desenvolupament militaritzat i política d'identitat. I ara retroalimenta els mercats globals, els corredors migratoris i les aliances estratègiques. Comprendre la seva trajectòria requereix tant l'aprofundiment històric com claredat geopolítica.

Allà on es mouen les línies del front, hi segueixen onades de fam, de malalties i de reclutament armat. Tot i que és lluny d'Europa, el conflicte

està enllaçat amb molts temes polítics crítics: les mateixes cadenes de subministrament que transporten or del Sudan a les cambres de Dubai també financen els desplegaments de mercenaris russos a Ucraïna, i per les rutes marítimes del Mar Roig per on es transporten drons iranians a Port Sudan també hi navega el 10% del trànsit mundial de contenidors.¹ Per entendre les arrels d'aquest col·lapse, cal seguir els passos de geografia, imperis i ètnies que van entrelaçant-se al llarg dels segles. On la història ha donat forma a les tensions internes del Sudan, la guerra actual ha esclatat en un conflicte regional i internacional.

Les arrels etnopolítiques de la Guerra Civil del Sudan

La guerra civil del Sudan és inseparable de la manera en què les potències colonials van dissenyar jerarquies d'espais, d'ètnies i d'administracions, patrons encara visibles

1 AMNESTY INTERNATIONAL, «Sudan: Weapon transfers fuel conflict and civilian harm»; AFRICA DEFENSE FORUM (ADF), «Iranian influence in Red Sea conflict zones»; WORLD BANK, «Macro Poverty Outlook – Sudan».

al fronts actuals. Les arrels d'aquesta convulsió són profundes. El Sudan modern va sorgir de la conquesta otomanoegípcia de 1820-1821, quan el khedivat de Muhammad Ali² va estendre's cap al sud per a capturar esclaus, ivori i goma aràbiga per al puixant exèrcit i la hisenda del Caire. En termes pràctics, el «domini otomà» significava guarnicions recaptadores d'impostos esteses al llarg del Nil i un lucratiu tràfic de caravanes que connectaven els comerciants fluvials amb els distants mercats interiors. La inversió en ponts, casernes i canals de reg rarament s'aventurava més enllà de la plana al·luvial, i es consolidà una jerarquia centre-perifèrica que privilegiava les comunitats al llarg del corredor fluvial i descuidava les de les sabanes occidentals i les terres altes meridionals.³ Aquest biaix d'espais es va endurir encara més després de 1885, quan l'estat mahdista⁴ va unir

2 Muhammad Ali fou un comandant otomà d'origen albanès que va prendre el poder a Egipte el 1805 i hi va bastir un estat modernitzador. Sovint és considerat el «fundador de l'Egipte modern». El khedivat era l'administració otomanoegípcia, que al seu torn va envair el Sudan.

3 DALY, *Darfur's Sorrow: A history of destruction and genocide*.

4 Una entitat política rebel islàmica que va unificar breument les regions del Sudan a partir de 1885.

L'ONU estima que el Sudan acull actualment uns 570 grups etnolingüístics, però són tres les macroidentitats: els àrabs riberencs, els anomenats pobles agraris africans «perifèrics» i el grup nuba-nilòtic

breument unes regions disperses en una rebel·lió islàmica, però que es va esfondrar sota l'assalt britànic tretze anys després. El nou condomini angloegipci va codificar les designacions ètniques en «tribus» administratives, va governar indirectament a través de xeics assignats i va concentrar l'ensenyament missioner a les ciutats riberenques de parla àrab, alhora que va tancar als forasters grans extensions del Darfur i de les muntanyes Nuba. Els destins dels buròcrates, l'accés a les escoles secundàries i, amb el temps, les beques per a la formació d'oficials, van anar sobre manera a les famílies agrupades al voltant del Nil.⁵

Quan el Sudan va negociar la independència el 1956, hi havia un funcionariat esquelètic, un petit cos militar i les universitats recentment creades, tots ocupats majoritàriament per gent del nord, de parla àrab. Mentrestant, els pastors àrabs de la regió del Darfur, els agricultors furs⁶ de les muntanyes de Jebel

Marra i les comunitats nilòtiques⁷ de més al sud, percebien l'estat emergent com una màquina extractiva aliena. La demografia va magnificar aquestes tensions. L'ONU estima que el Sudan acull actualment uns 570 grups etnolingüístics, però són tres les macroidentitats que dominen les narratives dels conflictes contemporanis: els àrabs riberencs entremats amb la burocràcia de la capital, Khartum; els anomenats pobles agraris africans «perifèrics» com els furs, els masalits i els zaghawas; i el grup nuba-nilòtic que es troba a cavall de l'actual frontera entre el Sudan i el Sudan del Sud.⁸ La descolonització va ajudar poc per igualar el desenvolupament. En canvi, els successius cops d'estat —el 1958, el 1969, el 1989 i el 2021— van preservar un Estat militaritzat que extreia impostos i reclutes de les zones rurals, mentre canalitzava la inversió vers el corredor del Nil.

Després de la creixent repressió i la imposició de la llei islàmica de la xa-

ria, hi va haver dues llargues guerres entre el «nord» del Sudan —és a dir, Khartum— i el «sud» del Sudan. Va culminar en l'Acord de Pau Complet del 2005 que va posar fi als combats mitjançant el repartiment provisional del poder i dels ingressos derivats del petroli, i que també va garantir la celebració d'un referèndum d'autodeterminació. Aquest va produir la independència del Sudan del Sud cristià, deixant «Sudan» com a nom oficial del Sudan del nord, predominantment musulmà. Tanmateix, l'acord va deixar en l'aire temes espinosos, com ara la demarcació de fronteres i els deutes sobirans, que han romàs sense resoldre's. Per al Sudan, la secessió del Sudan del Sud va aprofundir les fractures centre-perifèria existents al país: les Tres Àrees —ara sovint anomenades les Dues Àrees i Abyei— al llarg de la seva frontera, van romanre dins del Sudan, tot i que el Sudan People's Liberation Movement-North (SPLM-N) [Moviment d'Alliberament Popular Sudan del Nord] va mantenir la disputa amb el govern de Khartum sobre la qüestió d'un ordre secular i inclusiu.

La política identitària va experimentar una nova puixança quan es va

5 NIBLOCK, *Class and power in Sudan: The dynamics of Sudanese politics, 1898–1985*.

6 Els pobles fur són comunitats agràries ubicades en la zona muntanyosa central del Darfur.

7 Els pobles nilòtics són els pobles meridionals i nuba-nilòtics que es troben a la frontera amb el Sudan del Sud i que històricament han estat marginats.

8 UN POPULATION DIVISION. «World Population Prospects 2023: Sudan Country Profile».

Per al Sudan, la secessió del Sudan del Sud va aprofundir les fractures centre-perifèria existents al país

descobrir petroli al sud durant la dècada del 1970, i quan les finques mecanitzades de melca i de cotó es van estendre a terres de secà a les regions de Kordofan i el Darfur durant la sequera del Sahel dels anys 1980. Els ramaders identificats com a àrabs es van trobar atrapats entre granges comercials en expansió i comunitats agrícoles amb identificació africana cada cop més armades. Khartum va armar ambdós bàndols en diferents moments, jugant l'estratègia de dividir i vèncer, fins i tot quan les disputes locals es van transformar en grans narratives d'«àrab» contra «africà». Aquests patrons van tornar a sorgir espectacularment després del 2003, quan el govern va mobilitzar les milícies Janjaweed⁹ muntades a camell contra els moviments rebels del Darfur que, segons Khartum, amenaçaven la identitat araboislàmica del Sudan. Es calcula que a les campanyes dels Janjaweed van morir uns 300.000 civils, però també van produir una nova elit de senyors de la guerra —com en Mohamed Hamdan Daga-

9 Milícies predominantment àrabs muntades a camell i a cavall, mobilitzades per l'administració de Khartum contra els rebels del Darfur.

lo, anomenat «Hemedti»—, que van acumular fortunes amb el bestiar saquejat, extorquant els llocs de duanes i, finalment, amb les concessions d'or a Jebel Amer.¹⁰

Fragmentació i regionalització dels conflictes armats

El que va començar com una lluita pel poder nacional, ara reflecteix una guerra regional indirecta, més àmplia, on el panorama militar del Sudan fracturat convida a la intervenció dels estats del Golf, així com de Rússia i de l'Iran. Les Forces de Suport Ràpid (RSF)¹¹ d'Hemedti, formalitzades el 2013, van entrar així en l'economia política del Sudan com a guardians de la frontera de Khartum contra la insurgència i com a propietàries d'una empresa d'or multimilionària. Paral·lelament a les Forces Armades Sudaneses (SAF), convencionals, les RSF es van expan-

10 DE WAAL, «Who are the Darfurians? Arab and African identities, violence and external engagement».

11 Formades en gran part per milícies àrabs del Darfur, les RSF combinaven contrainsurgents paramilitars amb un caràcter de mercenaris internacionals, que més tard es van negar a ser subsumits per les forces armades nacionals.

dir fins a arribar a uns 70.000 combatents, atraient reclutes de manera desproporcionada de tribus àrabs de pastors de camells, que durant molt de temps s'havien sentit marginades pel domini fluvial, però empoderades per les guerres anteriors al Darfur. Les SAF, en canvi, van continuar sent els custodis de les relacions exteriors, els aeròdroms i els blindats. Els comandants superiors poden traçar llurs ascendents institucionals fins a la Força de Defensa del Sudan colonial, i es consideren els garants últims de la sobirania nacional. Aquesta dualitat d'exèrcits va resultar políticament combustible quan van esclatar les protestes populars el desembre de 2018 contra Omar al-Bashir,¹² que havia presidit el país des de feia 30 anys. Els civils es van unir sota el lema de *madaniya* —governança civil— i van forçar la destitució d'al-Bashir l'abril de 2019, però el consell conjunt de generals i tecnòcrates, incòmode, mai va resoldre si les RSF s'havien d'integrar a l'exèrcit regular.

12 Dirigent del Sudan del 1989 al 2019 que va prendre el poder en un cop d'estat recolzat sobre els islamistes, que va presidir un sistema militar i autoritari i que va armar les milícies al Darfur.

El Sudan s'ha convertit en un node a l'estratègia africana de Rússia

El compromís s'ensorrà l'octubre de 2021 quan el comandant de les SAF, el general Abdel Fattah al-Burhan, juntament amb Hemedti, van destituir el gabinet civil que estava redactant unes lleis per posar les RSF sota el control formal del ministeri de defensa. Va seguir un any i mig de mútua desconfiança. Els mediadors internacionals van pressionar per una reforma del sector de la seguretat; els estats del Golf van oferir préstecs generosos a qualsevol facció uniformada que prometés estabilitat; els diplomàtics van redactar calendaris per integrar les RSF en un sol any. Hemedti s'hi va resistir, advertint que la integració immediata destruiria tant la seva estructura de comandament com els ingressos que sustentaven desenes de milers de combatents. A trenc d'alba del 15 d'abril de 2023, els residents de Khartum van sentir com els canons antiaeris trencaven la tranquil·litat: els avions de les SAF bombardejaven els campaments de les RSF, les columnes de les RSF van capturar l'aeroport internacional i la ciutat més gran d'Àfrica es va convertir en un camp de batalla dividit per autopistes, canals fluvials i blocs residencials. Així va començar l'actual Guerra Civil del Sudan.

Gairebé de la nit al dia, els proveïdors estrangers d'armes van transformar una lluita de poder parroquial en una guerra de drons regionalitzada. L'Iran, la relació amb el qual remunta a la dècada del 1990, quan el Sudan va acollir breument els camps d'entrenament de la Guàrdia Revolucionària Islàmica, va reprendre a finals del 2023 els lliuraments de drons Mohajer-6 i de coets guiats Fateh-110 de forma encoberta a través de Port Sudan i el centre ferroviari d'Atbara.¹³ Els motius de Teheran apleguen la religió, el comerç i l'estratègia: en ajudar les SAF a mantenir Port Sudan, l'Iran manté una estació d'escolta aliada davant mateix de les terminals petrolieres de l'Àrabia Saudita i contra l'expansió del corredor comercial Golf-Haifa israelià. Per la seva banda, Israel ha vigilat la convulsió mitjançant la perspectiva de migracions i intel·ligència contrairaniana. Tot i que el Sudan va normalitzar les relacions amb Israel el 2020 en virtut dels Acords d'Abraham, els contactes encoberts precedeixen aquesta declaració fa dècades; a la dècada de

13 AFRICA DEFENSE FORUM (ADF), «Iranian influence in Red Sea conflict zones».

1980, agents israelians van exfiltrar milers de jueus etiòps mitjançant la costa del Mar Roig del Sudan durant l'*Operació Moisès*, i el Mossad va mantenir contactes periòdics amb faccions antiislamistes a Khartum fins ben entrada la dècada dels 2000.¹⁴ Des de la convulsió del 2023, els analistes israelians s'han preocupat perquè les SAF, armades per l'Iran, arribin a restringir les rutes de navegació pel Mar Roig o facilitin el contraban d'armes a Hamàs.

Paral·lelament a aquestes enredades amb l'Orient Mitjà, el Sudan s'ha convertit també en un node a l'estratègia africana de Rússia. A partir del 2017, els operatius del Grup Wagner¹⁵ van obtenir concessions mineres d'or al Darfur i a Kordofan Central, exportant lingots a Dubai i a Moscou a canvi de consultoria política i lliuraments d'armes lleugeres. Després del motí de Wagner el juny de 2023, Moscou va rebatejar les seves unitats expedicionàries com a «Cos

14 WORLD JEWISH CONGRESS, «Operation Moses and Israel's rescue of Ethiopian Jews».

15 Una xarxa de mercenaris paramilitars russos que opera arreu d'Àfrica i l'Orient Mitjà i que, des dels volts del 2017, proveeix serveis de seguretat i armes a canvi de concessions d'or sudaneses.

El material bèl·lic provinent de l'estranger afaïçona les tàctiques del camp de batalla amb la implicació de l'Iran, Rússia o la Xina

d'Àfrica», va ampliar el reclutament de veterans de les forces especials russes Spetsnaz i de Síria i va prometre a Khartum reparacions navals a canvi d'un acord de disposar d'una base a Port Sudan durant 30 anys.¹⁶ Es podria argüir que els ingressos per l'or ajuden Rússia a compensar les sancions contra la seva invasió d'Ucraïna; a canvi, els generals de les SAF obtenen drons de vigilància i projectils d'artilleria que la seva economia sancionada no pot adquirir obertament.

El material bèl·lic provinent de l'estranger afaïçona les tàctiques del camp de batalla. Els pilots de les SAF munten drons iranians i turcs a camionetes obertes per llançar-los a detectar les columnes de les RSF que corren pels carrerons de Khartum; els artillers de les RSF responen amb drons suïcides FH-95 xinesos guiats per senyals de satèl·lit subministrats pels Emirats.¹⁷ Cada barri residencial perdut es compensa amb un nou enviament de coets,

16 INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (ISW), «Sudan conflict tracker: Russian and Iranian engagement deepens».

17 AMNESTY INTERNATIONAL, «Sudan: Weapon transfers fuel conflict and civilian harm».

de manera que els mediadors de l'alto el foc veuen la seva intercessió erosionada: cap dels dos bàndols se sent obligat a demanar la pau quan espera un altre avió carregat de municions al cap d'una setmana. Els civils en pateixen les conseqüències. A mesura que els duels d'artilleria incineren els dipòsits de combustible al voltant de les ciutats de Nyala i Kassala, se'n van en orris les caravanes dels comerciants d'aliments i els preus es disparen molt enllà del poder adquisitiu de professors, infermeres, i fins i tot dels soldats de rang inferior.

Les configuracions de grups combatents al Sudan van molt més enllà del binomi SAF-RSF. A les muntanyes Nuba, la facció del Moviment d'Alliberament del Poble del Sudan-Nord (SPLM-N)¹⁸ liderada per Abdel Aziz al-Hilu¹⁹ té desplegats uns 20.000 combatents i bombardeja la capital de l'estat, Kadugli, sempre que s'estanquen les converses

18 Un moviment compost majoritàriament pels nuba — facció Al-Hilu— que reclama una constitució laica com a protecció contra el domini araboislamista.

19 Comandant nuba i figura política que lidera l'SPLM-N.

sobre una constitució laica.²⁰ Al nucli volcànic del Darfur, l'Exèrcit d'Alliberament del Sudan²¹ d'Abdul Wahid al-Nur²² controla el massís de Jebel Marra, que alberga darrere dels seus baluards naturals uns 300.000 civils farts de la guerra. Els moviments rebels que van signar l'Acord de Pau de Juba del 2020 —el Moviment per la Justícia i la Igualtat²³ i el Moviment d'Alliberament del Sudan de Minni Minawi—²⁴ van acceptar inicialment ministeris i estipendis de govern, però van rebre pocs camions i combustible i es van frustrar perquè no s'havien complert amb les condicions de l'acord de pau.

20 UNHCR, «Sudan situation: Regional emergency update».

21 L'Exèrcit d'Alliberament del Sudan (SLA), i concretament l'SLA-AW, és la facció lleial a Abdul Wahid al-Nur, que controla el massís de Jebel Marra al Darfur Central. A diferència d'altres grups del Darfur, l'SLA-AW s'ha mantingut al marge dels acords polítics, com ara l'Acord de Pau de Juba.

22 Fundador i líder d'una facció de l'SLA que controla el massís de Jebel Marra i actualment hi alberga centenars de milers de civils.

23 Originalment, grup insurgent del Darfur que rebutjava la marginació estructural del país i demanava una reforma a escala nacional.

24 Líder rebel del Darfur, del Moviment d'Alliberament del Sudan, el qual es va unir a les Forces Armades Sudaneses mitjançant l'Acord de Pau de Juba del 2020. Posteriorment va ser governador regional del Darfur.

Sudan viu una implosió sistèmica: la hiperinflació fa que els salaris públics no tinguin cap valor, el còlera assetja els campaments i disset milions de nens han perdut dos anys escolars

Les fractures etnogràfiques il·lustren aquestes disjuntives militars. L'eix vertebrador de les RSF rau en els clans àrabs pastors de camells del Darfur —els Mahariya, Awlad Zeid i Mahamid— que veuen la guerra com la defensa d'uns mitjans de subsistència que durant molt de temps han negligit les elits riberenques. El cos d'oficials de les SAF continua dominat pels àrabs riberencs, que interpreten la puixança d'Hemedti com un desafiament existencial a l'Estat que van heretar de l'època colonial. Els quadres de l'SPLM-N, procedents en gran part de les comunitats de ferrers i agricultors de les muntanyes Nuba, desconfien de les forces dominades pels àrabs i exigeixen la laïcitat institucional com a assegurança contra el xovinisme històric araboislàmic. Cada facció porta uns greuges incubats durant generacions de desenvolupament desequilibrat, d'ètnies codificades i d'assot climàtic. Cadascú ara té patrons externs que, per raons que van des de l'ambició de l'Iran fins a la necessitat de Rússia de l'or sancionat, canalitzen diners i armes vers aquests greuges i, per tant, dificulten més la resolució del conflicte.

La diplomàcia s'escarrassa amb aquesta fragmentació. Les converses a Jeddah, amb l'Àràbia Saudita i els EUA com a mediadors, les consultes liderades per la Unió Africana a Addis Abeba i les visites de l'IGAD²⁵ proposen altos el foc amb diferents modalitats de monitoratge, corredors humanitaris o ràtios de repartiment del poder.²⁶ Les faccions enfrontades trien selectivament i contraataquen. Els planificadors humanitaris s'enfronten als efectes en cadena: dos «governos» rivals emeten permisos de desplaçament contradictoris i els conductors de caravanes s'arrisquen a ser arrestats, independentment del segell que portin els permisos.

Però la guerra no és només una història de maniobres de les elits. Pel que fa al carrer, les «Sales de Resposta d'Urgència» als barris, hereus directes dels comitès de protesta del 2019 contra Bashir, gestionen menjadors socials, intercanvis de medicaments i punts improvisats de càrrega

de telèfons. Els mateixos grups de WhatsApp que abans mobilitzaven les manifestacions, ara utilitzen imatges de satèl·lit per cartografiar cràters de bombes i rutes segures per a les ambulàncies. Aquesta resiliència cívica es fonamenta en el fet contundent d'una implosió sistèmica: la hiperinflació fa que els salaris públics no tinguin cap valor, el còlera assetja els campaments improvisats on quatre famílies comparteixen una mateixa latrina, i disset milions de nens han perdut dos anys escolars consecutius.²⁷ Aquest col·lapse social, combinat amb les concessions mineres per Rússia, la diplomàcia de drons iraniana,²⁸ les contramesures de seguretat d'Israel i els assessors a l'ombra ucraïnesos, il·lustra perquè la crisi del Sudan és complexa i interdependent d'altres guerres.

En conseqüència, l'anàlisi de la trajectòria del Sudan ha de ponderar tant el llarg termini com l'immediat.

25 L'Autoritat Intergovernamental pel Desenvolupament (IGAD) és un bloc regional de la Banya d'Àfrica que s'ha ofert a portar a terme diplomàcia exprés i ha presentat propostes d'alto el foc.

26 CRISIS GROUP, «Sudan's Catastrophic War: Preventing a Prolonged Regional Collapse».

27 WORLD HEALTH ORGANIZATION, «Cholera outbreak – Sudan: Situation report May 2025»; UNICEF, «Sudan education emergency: Briefing note».

28 Nota de l'edició: La diplomàcia dels drons consisteix en el proveïment de drons com a actiu de política exterior, tal com ho practiquen tant l'Iran, en aquest cas, com Turquia, en altres.

L'Organització Internacional per a les Migracions ha identificat fins al març del 2025 més de 10.000 camps de desplaçament diferents

El llegat otomà d'una administració centrada en el riu va engendrar la política colonial de l'administració nativa, que va congelar l'ètnia com a ciutadania semilegal. La independència va transferir el privilegi metropolità a les elits riberenques que, amenaçades per rebel·lions perifèriques, van militaritzar l'Estat i van externalitzar la seguretat fronterera a les milícies àrabs. Aquestes milícies van evolucionar fins a convertir-se en les RSF actuals, finançades amb l'or extret del sòl que abans explotaven els pastors, ara víctimes de la sequera. Al llarg del temps, han rondat diversos actors externs, des de Rússia a l'Iran o Gran Bretanya. Cada capa d'intervenció externa s'ha fusionat en la següent, produint una crisi on els llegats imperials i la geopolítica moderna són inseparables.

Que el Sudan s'estabilitzi o es desfaci encara més dependrà de l'alineació —o la discòrdia— entre aquests actors. Aquestes interdependències compliquen la intervenció, però també exposen llurs possibilitats. Navegar aitals possibilitats requereix la comprensió tant de la geografia de l'era otomana com de la geopolítica de l'era dels drons.

Despreocupació global de la major crisi humanitària del món

Darrere els combats hi ha un col·lapse catastròfic de la vida civil, amb una economia destrossada, el desplaçament sistèmic i penúries que porten a la fam. El perfil humanitari del Sudan s'ha deteriorat amb una celeritat i a una escala sense precedents en la història moderna del país. L'Organització Internacional per a les Migracions ha identificat fins a març del 2025 més de 10.000 camps de desplaçament diferents, i ha cartografiat uns deu milions de desplaçats interns a cadascun dels divuit estats federals del Sudan; quatre milions més han travessat les fronteres internacionals, cosa que ha fet créixer els barris dormitori egipcis, els assentaments als uadis txadians i els campaments improvisats al llarg del ja fràgil corredor de l'Alt Nil del Sudan del Sud.²⁹ El desplaçament de les persones no és més que el símptoma més visible d'un col·lapse més ampli dels sistemes.

29 INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM), «Sudan displacement tracking matrix: Situation report March 2025»; UNHCR, «Sudan situation: Regional emergency update».

Un cop la lliura sudanesa va començar a desplomar-se a mitjans del 2023 —perdent aproximadament el 95 % del seu valor enfront del dòlar al mercat paral·lel—, els salaris del sector públic van perdre tot el seu valor, si és que es pagaven; el preu del dièsel per als generadors hospitalaris es va duplicar i redoblar, i el preu al consumidor d'una barra de pa normal a Omdurman es va multiplicar per dinou.³⁰ Dos terços dels centres sanitaris estan tancats; els que romanen oberts restringeixen l'horari dels quiròfans perquè coincideixi amb l'energia intermitent, esterilitzen els equips a forns de llenya i dilueixen els antibiòtics intravenosos per allargar les existències minvants.³¹ Sense cloració, els pous en superfície s'han convertit en transmissors del *Vibrio cholerae*; una càrrega nacional de 65.000 casos de sospita d'infecció el maig del 2025 va donar com resultat una taxa de letalitat que superava els llindars d'emergència en els camps del Darfur del Nord classificats com focus

30 FEWS NET, «Sudan food security outlook update: Conflict and market disruptions drive crisis».

31 WORLD HEALTH ORGANIZATION, «Cholera outbreak – Sudan: Situation report May 2025».

En el primer trimestre del 2025 amb prou feines el 9% dels lliuraments d'aliments previstos van arribar a destí

de fam.³² L'educació en general també ha cessat. Nou de cada deu nens en edat escolar han perdut almenys dos cursos acadèmics, i l'abandonament del professorat en zones de conflicte d'alta intensitat es troba a prop del 40%, mentre que els ensenyants fan cua per obtenir menjar o intenten la travessia del Mediterrani.³³ Aquesta tríada que es reforça mútuament, la d'implosió monetària, el fracàs mèdic i l'abandonament educatiu, empeny el Banc Mundial a projectar una duplicació de les taxes de pobresa en dos anys, que esborra tots els guanys registrats a partir de l'Acord de Pau Complet del Sudan del 2005.³⁴

L'accés de l'ajut humanitari es veu limitat no només per la violència, sinó també pels estratagemes burocràtics. Tal com hem apuntat, hi ha dos «governos» rivals emetent permisos de desplaçament contradictoris; els camioners s'arrisquen a la detenció amb qualsevol segell que presentin;

32 ASSOCIATED PRESS, «Sudan cholera outbreak crosses emergency thresholds».

33 UNICEF, «Sudan education emergency: Briefing note».

34 WORLD BANK, «Macro Poverty Outlook – Sudan».

els funcionaris de seguretat castiguen el treball neutral a banda i banda del conflicte. El resultat net en el primer trimestre del 2025 és que amb prou feines el 9% dels lliuraments d'aliments previstos van arribar als cinc comtats ja en Fase 5 de la Classificació Integrada de la Seguretat Alimentària, és a dir, en situació de fretura total.³⁵ Les Sales de Resposta d'Urgència de base, que van evolucionar a partir dels comitès de protesta del 2019, han compensat algunes mancances mitjançant el micromecenatge de les remeses de la diàspora a través dels canals informals *hawala*. No obstant això, fins i tot les seves cadenes de subministrament improvisades s'esfondren quan l'artilleria de gran calibre bloca les carreteres arterials, o quan els programes espia s'infiltra als seus grups lògistics a WhatsApp.³⁶

Aquestes pressions internes, però, s'irradien molt més enllà de les fronteres reconegudes del Sudan. L'est del Txad acull avui dia el que les

35 WORLD FOOD PROGRAMME (WFP), «Sudan: Food security situation – Q1 2025».

36 NGO SAFETY PROGRAMME, «Sudan humanitarian access bulletin – Q1 2025».

estadístiques d'ajuda humanitària descriuen com la concentració de refugiats més densa del món en relació amb la població de la comunitat d'acollida; els pous perforats per a 50.000 persones ara donen servei al triple d'aquest nombre, acceleren l'esgotament de l'aqüífer i provoquen la competència entre els agropastors txadians i els agricultors furs i masalits recentment arribats.³⁷ El buit de seguretat ha revifat simultàniament els circuits transfronterers que alimenten les insurreccions sahelianes. Més a l'est, els funcionaris etiòps temen que les armes excedents que es filtren des del Sudan exacerbïn la mobilització recíproca entre les zones amhara i tigray; Eritrea ha reforçat els batallons al llarg de la frontera de Kassala, al·legant la necessitat de bloquejar la «infiltració terrorista», però explotant simultàniament les oportunitats per introduir al Sudan contraban de combustible eritreu subvencionat, a preus de mercat negre.³⁸

37 INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM), «Sudan displacement tracking Matrix: Situation report March 2025».

38 EUROPEAN COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS (ECFR), «Sudan and the Sahel: How instability reverberates».

Més d'una quarta part dels ciutadans del Sudan —més que tota la població de Catalunya sencera— han estat extirpats de casa seva en només dos anys

La conca mediterrània sent les reverberacions en un registre diferent. Egipte, que s'enfronta a la seva pròpia crisi monetària, va endurir a finals del 2024 la renovació dels permisos de residència per als ciutadans sudanesos. Aquesta decisió ha fet desviar desenes de milers de famílies desplaçades cap als dipòsits de contraban a Líbia, al voltant de Kufra i Sebha, de manera que ha allargat la travessia pel desert i ha escurçat el tram marítim fins a Creta o Calàbria. L'ACNUR ha registrat un augment interanual del 134% pel que fa a les arribades de sudanesos a la UE mitjançant la ruta del Mediterrani oriental durant els primers cinc mesos del 2025, que els posiciona com la tercera cohort més gran que fa servir aquesta ruta.³⁹ Les agències europees de migració adverteixen en privat que l'augment continuat podria soscar els acords recents de la UE amb Tunísia i Egipte per contenir les sortides, mentre que les autoritats portuàries italianes informen d'una creixent dependència dels corredors humanitaris en substitució dels canals formals d'asil, cosa que posa en relleu el vincle entre els intercanvis d'artilleria a Khar-

tum i les estadístiques dels centres de recepció de Lampedusa.

Malgrat la seva magnitud, la guerra del Sudan continua sent poc coneguda i poc prioritzada a escala mundial. Contribueixen diversos factors a aquest anorreament, al conflicte hi manca el binomi que galvanitza l'opinió global: els seus fronts són opacs per als periodistes a causa de les restriccions d'accés i les apagades digitals i la fatiga dels donants ha desplaçat llur atenció vers les crisis de més visibilitat, com ara Ucraïna i Gaza. Raça i geografia també configuren les percepcions: les guerres als estats africans de majoria negra sovint reben menys atenció sostinguda, tant mediàtica com diplomàtica, que les d'Orient Mitjà o Europa.⁴⁰ La complexitat política del Sudan impedeix encara més la simplificació narrativa, mentre que les seves conseqüències humanitàries es desborden de manera oculta pels països veïns en lloc de penetrar en massa les fronteres occidentals. Tot i això, les implicacions no són menys globals.

La crisi del Sudan no és cap escaramussa local; és determinada per les històries imperials i està interconnectada amb altres línies de fractura militars, econòmiques, geopolítiques i ideològiques molt més grans. Més d'una quarta part dels ciutadans del Sudan —més que tota la població de Catalunya sencera— han estat extirpats de casa seva en només dos anys, un èxode d'escala sense precedents des dels dies més foscos de Síria. La història no evocarà l'habilitat amb què polítics i diplomàtics han cobert llurs apostes, sinó que recordarà el nombre de camps, amputacions i aules buides. Per molt desolador que sembli el mapa, encara no s'ha esgotat la influència. Encara hi ha temps per posar límit a la caiguda lliure, comprant el temps polític que necessiten els civils sudanesos per forjar un futur més enllà de les bales, i per contenir un conflicte abans que desestabilitzi encara més unes regions molt fràgils. Si no es fa res, el Sudan podria convertir-se no només en l'emergència humanitària més gran del món, sinó també en la guerra oblidada més desestabilitzadora. ■

39 REUTERS, «Record Sudanese migration to EU via Eastern Mediterranean route».

40 ROTH, «The unspoken bias in global crisis attention»; LISCHER, *Invisible wars: Media silence and African humanitarian emergencies*.

■ Bibliografia

ACAPS. «Sudan Humanitarian Access Developments» [en línia]. De 10 d'abril de 2025. Disponible a: <www.acaps.org>.

AFRICA DEFENSE FORUM (ADF). «Iranian Influence in Red Sea Conflict Zones» [en línia]. A *United States Africa Command*, de gener de 2024. Disponible a: <www.adf-magazine.com>.

AMNESTY INTERNATIONAL. «Sudan: Weapon Transfers Fuel Conflict and Civilian Harm» [en línia]. De febrer de 2025. Disponible a: <www.amnesty.org>.

ASSOCIATED PRESS. «Sudan's War Displaces 14 Million as Humanitarian Collapse Deepens» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.apnews.com>.

ASSOCIATED PRESS. «Sudan Cholera Outbreak Crosses Emergency Thresholds» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.apnews.com>.

CRISIS GROUP. «Sudan's Catastrophic War: Preventing a Prolonged Regional Collapse» [en línia]. A *International Crisis Group*, 2025. Disponible a: <www.crisisgroup.org>.

DALY, Martin. W. *Darfur's Sorrow: A History of Destruction and Genocide*. 2a ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. Disponible a: <www.doi.org>.

DE WAAL, Alex. «Who are the Darfurians? Arab and African identities, violence and external engagement» [en línia]. A *African Affairs*, vol. 104, núm. 415, p. 181–205, 2004. Disponible a: <www.doi.org>.

EUROPEAN COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS (ECFR). «Sudan and the Sahel: How Instability Reverberates» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.ecfr.eu>.

FEWS NET. «Sudan Food Security Outlook Update: Conflict and Market Disruptions Drive Crisis» [en línia]. 2024. Disponible a: <www.fews.net>.

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR (ISW). «Sudan Conflict Tracker: Russian and Iranian Engagement Deepens» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.understandingwar.org>.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM). «Sudan Displacement Tracking Matrix: Situation Report March 2025» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.dtm.iom.int>.

LISCHER, Sarah. K. *Invisible Wars: Media Silence and African Humanitarian Emergencies* [en línia]. Washington D.C.: Georgetown University Press, 2024. Disponible a: <www.press.georgetown.edu>.

NIBLOCK, Tim. *Class and Power in Sudan: The Dynamics of Sudanese Politics, 1898–1985* [en línia]. Albany: SUNY Press, 1987. Disponible a: <www.sunypress.edu>.

NGO SAFETY PROGRAMME. «Sudan Humanitarian Access Bulletin – Q1 2025» [en línia]. A *INSO*, 2025. Disponible a: <www.ngosafety.org>.

REUTERS. «Record Sudanese Migration to EU via Eastern Mediterranean Route» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.reuters.com>.

ROTH, Kenneth. «The unspoken bias in global crisis attention» [en línia]. A *Foreign Affairs*, de 17 d'octubre de 2023. Disponible a: <www.foreignaffairs.com>.

TIMES OF ISRAEL. «Israeli Concerns Grow Over Sudan's Role in Red Sea Security» [en línia]. 2024. Disponible a: <www.timesofisrael.com>.

UN POPULATION DIVISION. «World Population Prospects 2023: Sudan Country Profile» [en línia]. A *United Nations Department of Economic and Social Affairs*, 2023. Disponible a: <www.population.un.org>.

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR). «Sudan Situation: Regional Emergency Update» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.data.unhcr.org>.

UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND (UNICEF). «Sudan Education Emergency: Briefing Note» [en línia]. 2024. Disponible a: <www.unicef.org>.

WORLD BANK. «Macro Poverty Outlook – Sudan» [en línia]. 2024. Disponible a: <www.worldbank.org>.

WORLD JEWISH CONGRESS. «Operation Moses and Israel's Rescue of Ethiopian Jews» [en línia]. 2020. Disponible a: <www.worldjewishcongress.org>.

WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). «Cholera Outbreak – Sudan: Situation Report May 2025» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.who.int>.

WORLD FOOD PROGRAMME (WFP). «Sudan: Food Security Situation Q1 2025» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.wfp.org>.

Cronologia del conflicte armat

1820–1821	L'exèrcit otomanoegipci envaeix el Sudan; el corredor del Nil esdevé la columna vertebral d'extracció colonial.
1881–1898	La revolta mahdista uneix les regions breument, però és aixafada pels britànics a Omdurman.
1899–1955	«Condomini» angloegipci: codificada per ètnies, inversió circumscrita al Nil.
1956	Independència —Les elits riberenques hereten l'estat; ja bull la desconfiança al sud.
1958	Primer cop militar (general Abbud); persisteix el patró centre-perifèria.
1964	La «Revolució d'Octubre» enderroca la junta; el govern civil resulta efímer.
1969	El coronel Nimeiri pren el poder; tendència arabosocialista, posterior gir islamista.
1972	La pau d'Addis Abeba posa fi a la primera guerra Nord-Sud i atorga una autonomia limitada.
1983	Nimeiri imposa la xaria, elimina l'autonomia; esclata la segona guerra civil.
1985	Una revolta popular expulsa Nimeiri; posterior coalició civil fràgil.
1989	Cop d'estat d'Omar al-Bashir amb suport islamista; comença un règim autoritari de 30 anys.
2003	Les milícies Janjaweed desplegades en contra de la rebel·lió del Darfur: moren 300.000 civils.
2005	Acord de Pau Complet; l'SPLM s'uneix al govern, es divideixen els ingressos del petroli.
2011	El Sudan del Sud se separa; les fronteres no resoltes i els deutes persegueixen tots dos estats.
2013	Les Forces de Suport Ràpid (FSR) són creades formalment sota el comandament de Mohamed «Hemedti» Dagalo.
Desembre 2018–abril 2019	Creixen les protestes pel preu del pa; l'exèrcit destitueix Bashir després de 30 anys.

6 abril 2019	Manifestants munten una seguda durant 24 hores davant del quarter general de l'exèrcit, que provoca una revolució a tot el país.
11 abril 2019	L'exèrcit enderroca Omar al-Bashir; el Consell Militar de Transició (CMT) assumeix el poder.
3 juny 2019	RSF assalta una seguda a Khartum —La «massacre del 3 de juny» deixa més de 100 morts i centenars de ferits.
17 agost 2019	Militars i civils signen la Declaració Constitucional, s'inicia una transició de 39 mesos.
21 agost 2019	L'economista Abdalla Hamdok jura el càrrec de primer ministre del nou Consell Sobirà.
3 octubre 2020	L'Acord de Pau de Juba suma els rebels del Darfur i de les Dues Àrees al govern de transició.
25 octubre 2021	Els generals al-Burhan i Hemedti efectuen un cop d'estat, detenen Hamdok i dissolen el consell civil-militar.
21 novembre 2021	El pacte entre Burhan i Hamdok restableix breument el primer ministre; les protestes massives rebutgen la tutela militar.
2 gener 2022	Hamdok dimiteix en directe per televisió, deixa el control de l'estat únicament a l'exèrcit.
5 desembre 2022	«Acord marc» signat per relançar la transició civil, però deixa la integració de les RSF sense resoldre.
15 abril 2023	Esclata la guerra a gran escala entre les Forces Armades del Sudan i les Forces de Suport Ràpid per tot Khartum; es disputen aeroports i palaus.
11 maig 2023	La Declaració de Jeddah promet protecció civil; els successius altos el foc s'esfondren en pocs dies. 2021-2025.
26 octubre 2023	RSF reivindica la captura de Nyala, al Darfur del Sud; els ministeris federals es traslladen a Port Sudan.
Gener 2024	Unes imatges filtrades confirmen que s'operen drons iranians Mohajer-6 des d'aeròdroms de les Forces Armades del Sudan.
29 maig 2025	L'artilleria RSF bombardeja el magatzem del WFP a El Fasher; el Consell de Seguretat de l'ONU ho condemna.